

**VILNIAUS DARŽELIO-MOKYKLOS „SAULUTĖ“
APSAUGOS NUO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE PRIEŠ VAIKUS IR
SUAUGUSIUS ASMENIS ĮGYVENDINIMO
TVARKOS APRAŠAS**

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įgyvendinimo tvarkos aprašas (toliau – Aprašas) nustato smurto formų (fizinio, psichologinio, seksualinio, nepriežiūros) atpažinimo kriterijus, jų poveikį vaiko ir suaugusio asmens sveikatai bei raidai, įstaigos darbuotojų veiksmus įtarus smurtą artimoje aplinkoje, asmens duomenų tvarkymo procedūras bei duomenų rūšis, kurios gali būti perduodamos kompetentingoms institucijoms siekiant užtikrinti pagalbą ir apsaugą nuo smurto.

2. Šio Aprašo tikslas – kaip galima anksčiau atpažinti vaiką arba suaugusį asmenį, kuris galimai patyrė smurtą artimoje aplinkoje, ir imtis būtinų veiksmų užkirsti kelią bet kokių smurto apraiškų pasikartojimui.

3. Šis Aprašas taikomas visiems įstaigos darbuotojams, kai smurtą artimoje aplinkoje patiria:

- 3.1. įstaigos ugdytinis (vaikas);
- 3.2. įstaigos darbuotojas;
- 3.3. vaiko atstovas pagal įstatymą;
- 3.4. kitas su įstaigos bendruomene susijęs suaugęs asmuo.

4. Apraše vartojamos sąvokos:

4.1. **artima aplinka** – aplinka, kurią sudaro asmenys, siejami arba praeityje sieti santuokiniais, partnerystės, svainystės, giminystės ar kitais artimais ryšiais, taip pat asmenys, kartu gyvenantys ir tvarkantys bendrą ūkį.

4.2. **pagalba smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančiam ar patyrusiam asmeniui** – informacija, konsultacijos ir (ar) paslaugos, teikiamos smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančiam ar patyrusiam vaikui arba suaugusiam asmeniui, atsižvelgiant į smurto pobūdį ir individualius poreikius.

4.3. **smurtą artimoje aplinkoje patyręs asmuo** – vaikas arba suaugęs asmuo, prieš kurį panaudotas smurtas artimoje aplinkoje, taip pat vaikas, tapęs smurto artimoje aplinkoje liudininku, ir (ar) vaikas, gyvenantis artimoje aplinkoje, kurioje buvo smurtauta.

4.4. **smurtas artimoje aplinkoje** – artimoje aplinkoje veikimu ar neveikimu vaikui ar suaugusiam asmeniui daromas tyčinis fizinis, psichinis, seksualinis, ekonominis ar kitas poveikis, dėl kurio patiriama fizinė, turtinė ir (ar) neturtinė žala.

4.5. **smurto artimoje aplinkoje pavojų keliantis asmuo** – asmuo, keliantis pagrįstą įtarimą, kad gali panaudoti smurtą artimoje aplinkoje;

4.6. **smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantis asmuo** – vaikas arba suaugęs asmuo, prieš kurį, pagrįstai įtariama, gali būti panaudotas smurtas artimoje aplinkoje.

4.7. **specializuota kompleksinė pagalba** – pagalba smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems ar patyrusiems vaikams ir suaugusiems asmenims, kurią organizuoja, koordinuoja ir (ar)

teikia specializuotos kompleksinės pagalbos centrai, kaip tai nustatyta Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo Nr. XI-1425 14 straipsnyje;

4.8. **specializuotos kompleksinės pagalbos centras** – Lietuvos Respublikoje ar kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje arba kitoje Europos ekonominės erdvės valstybėje įsisteigęs viešasis juridinis asmuo ar jo padalinys, turintis teisę teikti specializuotą kompleksinę pagalbą smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantiems ar smurtą patyrusiems vaikams ir suaugusiems asmenims, kaip tai nustatyta Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo Nr. XI-1425 16 straipsnyje.

5. Šio Aprašo nuostatos taikomos tiek vaikams, tiek suaugusiems asmenims, atsižvelgiant į jų amžių, teisinį statusą ir individualius poreikius.

6. Kitos šiame Apraše vartojamos sąvokos aiškinamos vadovaujantis galiojančiais teisės aktais, įskaitant, bet neapsiribojant: Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymu Nr. XI-1425 (2023 m. liepos 1 d. redakcija); 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis (BDAR); Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu.

II. SMURTO FORMOS IR SMURTO ATPAŽINIMO KRITERIJAI

7. Apraše išskiriamos keturios pagrindinės smurto formos: **fizinis, psichologinis, seksualinis smurtas** ir **nepriežiūra**. Smurtas artimoje aplinkoje gali pasireikšti viena ar keliomis formomis vienu metu, todėl būtina vertinti smurto požymių visumą. Šios formos gali būti taikomos tiek vaikui, tiek suaugusiam asmeniui, atsižvelgiant į jų amžių, raidos ypatumus ir situaciją.

8. **Fizinis smurtas** –tai tyčiniai veiksmai, sukeliantys vaikui arba suaugusiam asmeniui fizinį skausmą, žalą ar pavojų sveikatai, raidai, gyvybei. Galimos formos:

8.1. smūgiavimas, daužymas, spardymas, stumdymas;

8.2. mušimas daiktais (pvz., ranka, diržu, batu);

8.3. purtymas, žnaibymas, draskymas, kandžiojimas;

8.4. tampymas už plaukų ar ausų;

8.5. smaugimas, kankinimas (pvz., vertimas stovėti nepatogioje padėtyje, burnos plovimas muilu);

8.6. uždarymas tamsoje (pvz., rūsyje, spintoje);

8.7. deginimas, plikymas, badymas;

8.8. ginklų ar kitų žalojančių daiktų naudojimas.

9. Atpažinimo kriterijai:

9.1. fiziniai požymiai: mėlynės, kraujosruvos, nudeginimai, lūžiai, tinklainės kraujosruvos, nepaaiškinami sužalojimai;

9.2. emociniai ir elgesio požymiai: baimė, nerimas, nuotaikų kaita, agresyvumas, atsiribojimas, mokymosi ar darbo sunkumai, nemiga, valgymo sutrikimai, vengimas tam tikrų vietų ar asmenų.

10. **Psichologinis smurtas** – tai elgesys, žalojantis vaiko arba suaugusio asmens emocinę raidą, savivertę ir psichikos sveikatą. Galimos formos:

10.1. ignoravimas, žeminimas, menkinimas, grasinimai, šaukimas, pravardžiavimas;

10.2. emocinis apleistumas, meilės ir dėmesio atmetimas;

10.3. izoliavimas nuo šeimos, draugų, veiklų;

10.4. neadekvatūs reikalavimai, socialinis tvirkinimas;

10.5. vaiko išnaudojimas ar įtraukimas į suaugusiųjų konfliktus.

11. Atpažinimo kriterijai:

11.1. vaiko elgesys: lipšnumas, nerimas, agresyvumas, emocinis nebrandumas, depresija, save žalojantis elgesys, socialinių įgūdžių stoka, baimė tam tikrų asmenų;

11.2. suaugusio asmens elgesys: uždarumas, nerimas, depresija, emocinis nestabilumas, baimė, atsiribojimas, žalingi įpročiai.

12. **Seksualinis smurtas** –tai bet kokie seksualinio pobūdžio veiksmai su vaiku arba suaugusiu asmeniu, pažeidžiantys jų fizinį ir emocinį saugumą. Galimos formos:

12.1. seksualiniai santykiai su prasiskverbimu;

12.2. daiktų kišimas į lytinius organus;

12.3. glostymas, lietimasis, bučiavimas, masturbavimas;

12.4. lytinių organų demonstravimas;

12.5. įtraukimas į pornografiją ar prostituciją;

12.6. seksualinio pobūdžio kalbos, gestai, vaizdai.

13. Atpažinimo kriterijai:

13.1. fiziniai požymiai: kraujavimas, infekcijos, skausmas, suplėšyti drabužiai, sunkumai sėdint ar vaikstant;

13.2. elgesio požymiai: seksualizuotas elgesys, piešiniai, baimė tam tikrų vietų ar žmonių, regresija, miego ir valgyimo sutrikimai, nepasitikėjimas suaugusiais.

14. Seksualinis elgesys yra natūrali vaiko raidos dalis. Siekiant įtarti ar atpažinti galimą seksualinį smurtą prieš vaiką, svarbu žinoti vaikų seksualumo raidą ir skirtingiems raidos etapams būdingą seksualinį elgesį. Skirtingo amžiaus vaikų įprasto ir susirūpinimą keliančio seksualinio elgesio pavyzdžiai pateikiami Priede Nr. 4.

15. **Nepriežiūra (taikoma tik vaikams)** – tai vaiko fizinių, emocinių, socialinių poreikių netenkinimas. Galimos formos:

15.1. fizinis apleistumas (maisto, aprangos, higienos, sveikatos, saugios aplinkos stoka);

15.2. emocinis apleistumas (nebendravimas, nesidomėjimas vaiku);

15.3. socialinis apleistumas (nesirūpinimas išsilavinimu, socializacija).

16. Atpažinimo kriterijai:

16.1. netvarkinga išvaizda, neadekvati apranga, nuolatinis alkis, mokyklinių priemonių stoka, mokyklos nelankymas, elgetavimas, žalingi įpročiai, mieguistumas, apatiškumas.

17. Šiame Apraše smurto artimoje aplinkoje atpažinimo kriterijai aiškinami vadovaujantis galiojančiais teisės aktais ir metodinėmis rekomendacijomis, įskaitant, bet neapsiribojant: Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2020 m. balandžio 21 d. įsakymu Nr. V-582 patvirtintomis Rekomendacijomis mokykloms dėl smurto artimoje aplinkoje atpažinimo ir veiksmų.

18. Smurtas artimoje aplinkoje gali pasireikšti ir kitomis, čia neįvardytomis formomis ar požymiais. Darbuotojai ar kiti įstaigos bendruomenės nariai, pastebėję neįprastus elgesio ar fizinius požymius, kurie neatitinka Apraše išvardytų kriterijų, turėtų kreiptis į **įstaigos vadovą** arba duomenų apsaugos pareigūną dėl situacijos įvertinimo.

III. VEIKSMAI, KILUS ĮTARIMUI DĖL GALIMO SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE PRIEŠ VAIKĄ AR SUAUGUSĮ ASMENĮ

19. Pokalbio su vaiku, galimai patyrusiu smurtą artimoje aplinkoje, ypatumai, parengti vadovaujantis Švietimo, mokslo ir sporto ministro 2020 m. balandžio 21 d. įsakymu Nr. V-582 patvirtintų

Rekomendacijų 3 priedu, pateikiami Priede Nr. 5. Šios rekomendacijos, su būtinais pakeitimais, taikomos ir bendraujant su suaugusiu asmeniu.

20. Darbuotojo atliekami veiksmai, kai bendraujama su smurtą artimoje aplinkoje patyrusiu ar patiriančiu vaiku arba suaugusiu asmeniu:

20.1. Jei asmuo yra vaikas:

20.1.1. sudaro saugią ir ramią aplinką pokalbiui;

20.1.2. kalba vaikui suprantama kalba, atsižvelgiant į amžių ir raidos ypatumus;

20.1.3. išklauso ir užfiksuoja vaiko sakomus faktus ir kitas reikšmingas aplinkybes;

20.1.4. patikslina, ar teisingai suprato išdėstytas aplinkybes;

20.1.5. padėkoja vaikui už pasitikėjimą ir informacijos pasidalijimą;

20.1.6. akcentuoja, kad smurtinis elgesys yra nepriimtinas ir ne vaiko kaltė;

20.1.7. paaiškina, kokie veiksmai bus atliekami toliau, siekiant užtikrinti vaiko saugumą;

20.1.8. **informuoja įstaigos vadovą** ir, esant poreikiui, vaiko teisių apsaugos specialistus.

20.2. Jei asmuo yra suaugęs:

20.1.1. išklauso ir užfiksuoja suaugusio asmens sakomus faktus ir kitas reikšmingas aplinkybes;

20.1.2. patikslina, ar teisingai suprato išdėstytas aplinkybes;

20.1.3. padėkoja už pasitikėjimą ir informacijos pasidalijimą;

20.1.4. akcentuoja, kad smurtinis elgesys yra nepriimtinas, nepateisinamas jokiais aplinkybėmis;

20.1.5. pasiteirauja, ar kreipėsi į policiją, ar ieškojo pagalbos, ar kreipėsi į emocinės paramos linijas;

20.1.6. suteikia informaciją apie specializuotos kompleksinės pagalbos centrą – Moterų informacijos centrą (tel. +370 650 95216, el. p. skpc@lygus.lt) – ir emocinės paramos linijas, kurių sąrašas pateikiamas Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainėje: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/emocine-ir-psichologine-pagalba>.

21. Darbuotojas, pagrįstai įtariantis smurtą artimoje aplinkoje, privalo **kaip įmanoma greičiau, bet ne vėliau kaip per 24 valandas nuo informacijos sužinojimo, informuoti įstaigos vadovą** apie įtariamą atvejį ir pateikti visą turimą bei žinomą informaciją.

22. **Įstaigos vadovas**, gavęs informaciją apie įtariamą smurto artimoje aplinkoje atvejį, nedelsdamas įvertina visas žinomas aplinkybes ir priima sprendimą dėl informacijos perdavimo:

22.1. specializuotam kompleksinės pagalbos centrui – jei vaikas arba suaugęs asmuo patiria smurto pavojų;

22.2. specializuotam kompleksinės pagalbos centrui ir policijai – jei vaikas arba suaugęs asmuo jau patyrė smurtą.

23. Įstaigos vadovui, priėmus sprendimą informuoti specializuotą kompleksinės pagalbos centrą ar policiją, apie tai informuojamas smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantis ar patyręs suaugęs asmuo. Jei smurtą patyrė vaikas, informavimas vykdomas per jo atstovą pagal įstatymą arba atsakingas institucijas, vadovaujantis teisės aktų reikalavimais.

24. Informacija apie įstaigos vykdomą asmens duomenų tvarkymą, kaip nustatyta Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 (GDAR) 13 straipsnyje, duomenų subjektui arba jo atstovui pateikiama pagal patvirtintą formą (Priedas Nr. 3): pasirašytinai, elektroniniu paštu, per įstaigos naudojamą elektroninį dienyną arba skelbiama įstaigos interneto svetainės skiltyje „Asmens duomenų apsauga“.

25. Specializuotos kompleksinės pagalbos centrui ir policijai pateikiami šie smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančio ar patyrusio asmens duomenys: vardas, pavardė, telefono numeris, elektroninio pašto adresas;

25.1. jeigu smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantis ar patyręs asmuo yra nepilnametis, papildomai perduodami šie duomenys: nepilnamečio vardas, pavardė, ir jo atstovo pagal įstatymą vardas, pavardė, telefono numeris, elektroninio pašto adresas;

25.2. prireikus, gali būti pateikiama ir kita informacija, nurodyta teisės aktuose, įskaitant: smurto įvykio datą ir vietą, apsaugos nuo smurto orderio taikymo informaciją, pavojaus rizikos vertinimo rezultatus, trumpą situacijos aprašymą.

26. Pranešimas specializuotos kompleksinės pagalbos centrui rengiamas pagal Aprašo priedo Nr. 1 formą, jei asmuo yra pilnametis, arba pagal priedo Nr. 2 formą, jei asmuo yra nepilnametis.

27. Paruoštas pranešimas gavėjams siunčiamas apsaugotas slaptažodžiu, kuris sudarytas iš bent 8 ženklų (didžiųjų ir mažųjų raidžių, skaičių ir specialiųjų simbolių):

27.1. slaptažodis adresatui perduodamas atskirai, jeigu įmanoma – kitomis ryšio priemonėmis (pvz., pranešimas siunčiamas el. paštu, o slaptažodis perduodamas telefonu);

27.2. jeigu neįmanoma slaptažodžio perduoti kitomis ryšio priemonėmis, jis gali būti perduodamas ta pačia priemone, bet atskiru pranešimu (pvz., pranešimas siunčiamas el. paštu, o slaptažodis – kitu el. laišku). Tokiu atveju turi dalyvauti du įstaigos darbuotojai (vienas iš jų – įstaigos vadovas), kurie įsitikina, kad informacija siunčiama tinkamam gavėjui;

27.3. šios nuostatos, su būtiniais pakeitimais, taikomos ir vidinei korespondencijai tarp duomenų valdytojo darbuotojų.

IV. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

28. Šis Aprašas atnaujinamas (peržiūrimas, keičiamas, papildomas arba rengiamas naujas) pasikeitus teisės aktams, reglamentuojantiems smurto artimoje aplinkoje prevenciją, arba esant poreikiui. Už Aprašo atnaujinimą atsakingas duomenų apsaugos pareigūnas.

29. Įstaigos darbuotojai su Aprašo nuostatomis ir jų pakeitimais supažindinami pasirašytinai.

30. Darbuotojas, pagrįstai įtaręs smurtą artimoje aplinkoje prieš vaiką arba suaugusį asmenį, privalo el. paštu dap@eblaw.lt informuoti duomenų apsaugos pareigūną apie šio Aprašo taikymo praktiką ir pateikti pasiūlymus dėl Aprašo tobulinimo, įskaitant veiksmų efektyvumą, taikomus tiek vaikams, tiek suaugusiems.

Specializuotos kompleksinės pagalbos centrui

El. p. skpc@lygus.lt

**PRANEŠIMAS APIE SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE PAVOJŲ PATIRIANTĮ AR
SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE PATYRUSĮ ASMENĮ**

Vilniaus darželis-mokykla „Saulutė“, vadovaujantis Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 13 str., 3, 4 d., informuoja apie smurtą artimoje aplinkoje patyrusį ar smurtą artimoje aplinkoje patiriantį asmenį.

Smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančio ar smurtą artimoje aplinkoje patyrusio asmens (toliau – PPA) vardas, pavardė	
PPA kontaktiniai duomenys, kuriais galima susisiekti: telefono ryšio numeris ir (ar) el. pašto adresas	
Trumpas įvykio/situacijos apibūdinimas	

Informaciją pateikusio subjekto kontaktai:

Vardas Pavardė

El. pašto adresas

Specializuotos kompleksinės pagalbos centrui

El. p. skpc@lygus.lt

PRANEŠIMAS APIE SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE PAVOJŲ PATIRIANTĮ AR SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE PATYRUSĮ ASMENĮ

Vilniaus darželis- mokykla „Saulutė“, vadovaujantis Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 13 str., 4 d., informuoja apie nepilnametį vaiką, patiriantį smurto artimoje aplinkoje pavojų ir (ar) patyrusį smurtą artimoje aplinkoje.

Smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriančio ar smurtą artimoje aplinkoje patyrusio vaiko vardas, pavardė	
Vaiko atstovo pagal įstatymą vardas ir pavardė	
Vaiko atstovo pagal įstatymą kontaktiniai duomenys: telefono ryšio numeris ir (ar) el. pašto adresas	
Trumpas įvykio/situacijos apibūdinimas	

Informaciją pateikusio subjekto kontaktai:

Vardas Pavardė

El. pašto adresas

INFORMACIJA DĖL ASMENS DUOMENŲ TVARKYMO SPECIALIZUOTOS IR (AR) KITOS PAGALBOS TEIKIMO TIKSLU

Vadovaudamiesi 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) 13 straipsniu, teikiame Jums informaciją, susijusią su Jūsų duomenų tvarkymu:

1. **Duomenų valdytojas** – Vilniaus darželis - mokykla „Saulutė“, juridinio asmens kodas 190022061 buveinės adresas Miglos g. 1, Vilnius, tel. Nr. +37052756056, el. p. rastine@saulute.vilnius.lm.lt
2. **Duomenų apsaugos pareigūnas** – Josifas Lovkys, el. paštas dap@eblaw.lt tel. +37069811214, UAB „EB teisė ir konsultacijos“ Ukmergės g. 369A, 8a, Vilnius.
Jeigu kreipiatės duomenų valdytojo adresu – laišką adresuokite duomenų apsaugos pareigūnui.
3. **Duomenų tvarkymo tikslai ir tvarkomų duomenų apimtis.** Specializuotos ir (ar) kitos reikalingos pagalbos asmeniui suteikimo tikslu tvarkomi šie asmens duomenys: vardas, pavardė, telefono numeris, elektroninio pašto adresas. Kai asmuo nepilnametis, tvarkomi šie asmens duomenys: jo vardas ir pavardė bei atstovo vardas, pavardė, telefono numeris, elektroninio pašto adresas.
4. **Duomenų tvarkymo teisinis pagrindas.** Jūsų asmens duomenų tvarkymo teisinis pagrindas: teisinių prievolių vykdymas ((Reglamento 6 str. 1 d. (c) p.)), Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo 13 str. 4 d.
5. **Duomenų šaltinis.** Jūsų duomenys gaunami tiesiogiai iš Jūsų paties pateiktos informacijos.
6. **Asmens duomenų gavėjai.** Asmens duomenys bus pateikti policijai, specializuotos kompleksinės pagalbos centrui, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Vilniaus miesto vaiko teisių apsaugos skyriui. Asmens duomenys gali būti pateikiami ikiteisminio tyrimo įstaigai, prokurorui ar teismui dėl jų žinioje esančių administracinių, civilinių, baudžiamųjų bylų kaip įrodymai ar kitoms institucijoms ar įstaigoms, kai tokių duomenų pateikimas yra privalomas teisės aktų nustatyta tvarka.
7. Visą aktualią informaciją apie asmens duomenų tvarkymą galite rasti duomenų valdytojo tinklapio skiltyje „Asmens duomenų apsauga“.
8. **Turite šias teises:** gauti informaciją apie savo asmens duomenų tvarkymą; susipažinti su savo asmens duomenimis; atšaukti savo sutikimą tvarkyti asmens duomenis; prašyti ištaisyti netikslius, papildyti neišsamius asmens duomenis; prašyti ištrinti (teisė „būti pamirštam“) asmens duomenis, jei tai galima pagrįsti viena iš priežasčių, numatytų Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 17 straipsnio 1 dalyje; prašyti apriboti savo asmens duomenų tvarkymą, kai taikomas vienas iš atvejų, numatytų Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 18 straipsnio 1 dalyje; prašyti perkelti asmens duomenis; nesutikti su asmens duomenų tvarkymu.
Šias teises galite įgyvendinti teisės aktų nustatyta tvarka. Informacija apie asmens teisių įgyvendinimo tvarką skelbiama įstaigos interneto svetainės skiltyje „Asmens duomenų apsauga“. Iškilus klausimams dėl duomenų subjektų teisių įgyvendinimo, maloniai prašome kreiptis į duomenų apsaugos pareigūną 2 punkte nurodytais kontaktais.

9. **Asmens duomenų saugojimo laikotarpis.** Asmens duomenys tvarkomi ir saugomi 1 metus laiko.
10. **Automatizuotų sprendimų priėmimai.** Informuojame, kad šie Jūsų duomenys nebus naudojami automatizuotiems sprendimams priimti Jūsų atžvilgiu, įskaitant profiliavimą.
11. **Skundų teikimas.** Jeigu Jūs manote, kad Jūsų duomenis mes tvarkome pažeisdami duomenų apsaugos teisės aktų reikalavimus, mes visuomet **pirmiausia prašome kreiptis tiesiogiai į mus.** Jeigu Jūsų netenkins mūsų siūlomas problemos išsprendimo būdas arba, Jūsų nuomone, mes nesiimsime pagal Jūsų prašymą būtinų veiksmų, Jūs turėsite teisę pateikti skundą Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai (L. Sapiegos g. 17, LT-10312 Vilnius; tel. +370 5 212 7532; el. paštas: ada@ada.lt).

SUSIPAŽINAU:

(Vardas, pavardė, data, parašas)

SKIRTINGO AMŽIAUS VAIKŲ SEKSUALINIS ELGESYS: NORMALUS IR SUSIRŪPINIMĄ KELIANTIS SEKSUALINIS ELGESYS

I. SU SEKSUALUMU SUSIJĘS 2–5 METŲ AMŽIAUS VAIKŲ ELGESYS

Atitinkantis amžių vaiko elgesys	Susirūpinimą keliantis vaiko elgesys	Vaiko elgesys, dėl kurio būtina kreiptis pagalbos į specialistus
Liečia / Trina savo genitalijas, kai yra keičiamos sauskelnės, prieš miegą, kai yra įsitempęs, susijaudinęs ar išsigandęs.	Nesiliauja liesti / trinti savo genitalijų matant kitiems, net kai yra sudrausminamas.	Liečia / Trina savo genitalijas (net iki susižalojimo), atsiribodamas nuo jo amžiui įprastos veiklos.
Tyrinėja / Domisi skirtumais tarp vyro ir moters, mergaitės ir berniuko.	Nesiliauja klausinėjęs apie genitalijų skirtumus net ir tuomet, kai į klausimus jau atsakyta.	Piktai, liūdnai ar agresyviai žaidžia skirtingų lyčių vaidmenis. Demonstruoja neapykantą savo arba priešingai lyčiai.
Liečia šeimos suaugusiųjų narių ar vaikų intymias kūno vietas.	Liečia ne šeimos narių intymias kūno vietas. Prašo, jog jį liestų.	Stengiasi slapčia paliesti suaugusįjį. Leidžia liesti jį kitiems, reikalauja, jog kiti jį liestų.
Nepraleidžia progos žvilgtelėti į nuogus žmones.	Įsistebeilija į nuogus žmones net ir po to, kai prieš tai ne kartą buvo juos matęs.	Prašo žmones nusirengti. Bando jėga juos nurengti.
Klausinėja apie genitalijas, krūtinę, lytinius santykius, vaikų gimimą.	Nesiliauja klausinėjęs net ir tuomet, kai tėvai pateikė vaiko amžiui tinkamus atsakymus.	Klausinėja nepažįstamųjų net ir po to, kai tėvai atsakė į klausimus. Vaiko seksualinės žinios yra per plačios jo amžiui.
Erekcija.	Užsitęsusi erekcija.	Skausminga erekcija.
Patinka būti nuogam. Gali rodyti kitiems savo genitalijas.	Nori būti nuogas viešoje vietoje net po to, kai tėvai sudrausmino ir neleido to daryti.	Atsisako apsirengti. Slapta demonstruoja savo genitalijas net ir po daugelio įspėjimų.
Domisi, kaip žmonės atlieka tualetu reikalus.	Susidomėjimas tualetu reikalais nemažėja savaitėmis.	Atsisako palikti žmones vienus tualete, užstoja jiems kelią į tualetą.
Domisi vaikų gimdymu.	Berniukų domėjimasis nesiliauja kelias dienas / savaites.	Demonstruoja baimę ar pyktį kūdikių, gimdymo ar lytinių santykių atžvilgiu.
Vartoja nešvankius žodžius, susijusius su tualetu ar seksualiniais dalykais.	Nesiliauja vartoti tokių žodžių namuose, net ir sudrausmintas tėvų.	Nenustoja vartoti tokių žodžių ne tik namuose, bet ir viešoje vietoje net ir po daugybės sudrausminimų.

Domisi savo fekalijomis.	Ištepa savo fekalijomis sienas ar grindis daugiau nei vieną kartą.	Žaidžia su fekalijomis, jas teploja net ir po daugybės sudrausminimų.
Žaidžia daktarais, nagrinėja kitų kūnus.	Nesiliauja žaisti net ir jį sudrausminus.	Verčia kitą vaiką žaisti daktarais, nusirengti.
Vedinas smalsumo ir noro tyrinėti, bando įkišti ką nors į genitalijas ar išeinamąją angą.	Nesiliauja to daryti net ir sudrausmintas.	Per prievartą bando įkišti ką nors į savo arba kito vaiko genitalijas ar išeinamąją angą.
Žaidžia namais, vaidina mamą ar tėtį.	Užgula kitus vaikus, būdamas apsirengęs.	Imituoja arba bando atlikti lytinę sueitį, oralinį seksą, būdamas nuogas.

II. SU SEKSUALUMU SUSIJĘS 6–10 METŲ AMŽIAUS VAIKŲ ELGESYS

Atitinkantis amžių vaiko elgesys	Susirūpinimą keliantis vaiko elgesys	Vaiko elgesys, dėl kurio būtina kreiptis pagalbos į specialistus
Klausinėja apie genitalijas, krūtinę, lytinius santykius, vaikų gimdymą.	Demonstruoja baimę ir nerimą, kalbėdamas seksualinio turinio temomis.	Nepaliaujamai klausinėja apie seksą. Žinios apie seksą yra pernelyg išsamios jo amžiui.
Domisi, žvilgčioja, kaip žmonės atlieka tualetu reikalus.	Dažnai yra pagaunamas stebintis ar žvilgčiojantis į žmones, atliekančius tualetu reikalus.	Atsisako palikti žmones vienus tualete.
Vartoja nešvankius žodžius, susijusius su tualetu reikalais, genitalijomis ar seksualiniais santykiais.	Nesiliauja vartoti tokių žodžių prie suaugusiųjų, net ir tuomet, kai tėvai jį sudrausmina ir nubaudžia.	Nesiliauja vartoti tokių žodžių net ir po to, kai buvo pašalintas iš klasės / mokyklos ar atribotas nuo kitos veiklos.
Žaidžia daktarus, nagrinėja kitų kūnus.	Dažnai žaidžia daktarus, net ir po to, kai tai daryti jam buvo uždrausta.	Verčia kitą vaiką žaisti daktarus, nusirengti.
Domisi vaikų turėjimo / gimimo procesu.	Berniukas nesiliauja demonstruoti tikėjimą, jog po kelių mėnesių jis turės vaiką.	Demonstruoja baimę ar pyktį vaikų gimdymo, lytinių santykių atžvilgiu.
Rodo kitiems savo genitalijas.	Nori būti nuogas viešoje vietoje net ir sudrausmintas tėvų.	Atsisako apsirengti. Demonstruoja savo genitalijas viešoje vietoje net ir po daugelio įspėjimų.
Domisi šlapinimusi ir tuštinimusi.	Žaidžia su fekalijomis. Tyčia šlapinasi ne į unitazą, o šalia jo.	Be perstojo žaidžia su fekalijomis, jas teploja. Tyčia šlapinasi ant baldų.

Liečia / Trina savo genitalijas, prieš miegą, kai yra įsitempęs, susijaudinęs ar išsigandęs.	Nenustoja liesti / trinti savo genitalijų viešai po to, kai yra sudrausminamas. Masturbuojasi trindamasis į baldus ar kitus objektus.	Liečia / Trina savo lytinius organus, atsiribodamas nuo jo amžiui įprastos veiklos. Masturbuoja kitus žmones.
Žaidžia namais, imituoja mamą ar tėtį.	Užgula kitus vaikus būdamas apsirengęs. Imituoja seksualinį elgesį su lėlėmis / pliušiniais žaislais.	Užgula kitus vaikus būdamas nuogas. Verčia kitą vaiką atlikti lytinę sueitį.
Galvoja, jog priešingos lyties vaikai yra „bjaurūs“, todėl jų negalima paliesti. Vaikosi kitus.	Vartoja nešvankius žodžius kito vaiko, kuris kažkuo skundžiasi, atžvilgiu.	Vartoja keiksmažodžius, kalbėdamas apie kito vaiko šeimą. Skriaudžia priešingos lyties vaikus.
Kalbasi apie seksą su kitais vaikais. Kalba apie priešingos lyties draugo ar draugės turėjimą.	Patiria nemalonumų dėl dažnų kalbų apie seksą. Romantizuoja visus santykius.	Nuolat kalba apie seksą ir lytinę sueitį. Dažnai patiria nemalonumų dėl dažnų kalbų apie seksą.
Nori privatumo vonios kambaryje ar persirengiant.	Labai nuliūsta, jei yra stebimas, kol persirenginėja.	Agresyviai ir verksmingai reikalauja privatumo.
Mėgsta klausytis ir laidyti nešvankius juokelius.	Nuolat įkliūva laidant nešvankius juokelius. Imituoja su seksu susijusius garsus, pavyzdžiui, dūsauja, aimanuoja.	Nenustoja laidyti nešvankių juokelių net ir po to, kai buvo pašalintas iš klasės / mokyklos ar atribotas nuo kitos veiklos.
Žiūri nuogų žmonių nuotraukas / paveikslėlius.	Žavisi nuogų žmonių nuotraukomis / paveikslėliais.	Nori masturbotis stebėdamas tokias nuotraukas / paveikslėlius arba jas / juos demonstruoja kitiems.
Žaidžia žaidimus, susijusius su seksu ir seksualumu, su tokio paties amžiaus vaikais.	Nori žaisti tokius žaidimus su daug jaunesniais arba vyresniais vaikais.	Verčia kitus vaikus žaisti tokius žaidimus.
Piešia genitalijas ant žmogaus figūros meno sumetimais.	Piešia genitalijas ant vieno figūrų, o ant kitų – ne. Piešiamų genitalijų dydis neatitinka kūno proporcijų.	Vaizduojamos genitalijos išsiskiria kaip ryškiausia figūros ypatybė. Vaizduoja lytinę sueitį, grupinį seksą, sadistines ar mazochistines scenas.
Nagrinėja skirtumus tarp vyro ir moters, mergaitės ir berniuko.	Yra sumišęs / sutrikęs dėl vyro ir moters skirtumų net ir po to, kai visi klausimai buvo atsakyti.	Piktai, liūdnai ar agresyviai žaidžia skirtingų lyčių vaidmenis. Demonstruoja neapykantą savo arba priešingai lyčiai.
Nepraleidžia progos pažiūrėti į nuogus žmones.	Spokso / Tyko progų paspoksoti į nuogus	Prašo žmones nusirengti. Bando jėga juos nurengti.

	žmones, nors yra matęs nuogų žmonių.	
Apsimeta priešingos lyties asmeniu.	Nori būti kitos lyties asmeniu.	Nekenčia savo lyties, genitalijų.
Nori palyginti savo genitalijas su bendraamžiu.	Nori palyginti savo genitalijas su daug jaunesnių arba vyresnių vaikų.	Reikalauja pamatyti vaikų ar suaugusiųjų genitalijas, krūtinę, sėdmenis.
Domisi bendraamžių genitalijų, krūtinės ar sėdmenų lietimui arba nori, kad bendraamžiai tai darytų jam.	Nepalaujamai nori liesti kitų vaikų genitalijas, krūtinę, sėdmenis. Bando imituoti oralinį, analinį ar vaginalinį seksą.	Verčia kitus vaikus leisti jam liesti jų genitalijas, krūtinę, sėdmenis. Verčia kitus vaikus imituoti oralinį, analinį ar vaginalinį seksą.
Bučiuoja artimus suaugusiuosius ir vaikus, leidžiasi jų pabučiuojamas.	Bučiuojasi su liežuviu. Su kitais bendrauja seksualizuota maniera. Baugščiai reaguoja į suaugusiųjų apkabinimą ar bučinį. Nuliūsta, jei viešai demonstruojama meilė / dėmesys. Bučiuoja nepažįstamus suaugusiuosius ir vaikus.	Pernelyg familiariai elgiasi su nepažįstamais žmonėmis. Kalba seksualizuota maniera su nepažįstamais žmonėmis. Fizinis kontaktas su suaugusiais sukelia stiprų susijaudinimą.
Žvilgčioja į kitų genitalijas, sėdmenis, krūtis.	Liečia / Spokso į kitų genitalijas, sėdmenis, krūtis. Prašo kitų liesti jo genitalijas, sėdmenis, krūtis.	Stengiasi slapčia paliesti kitų genitalijas, krūtis, sėdmenis. Bando manipuliuoti kitu, kad jis paliestų vaiką.
Erekcija.	Užsitęsusi erekcija.	Skausminga erekcija.
Vedinas smalsumo ir noro tyrinėti, bando įkišti ką nors į genitalijas ar išeinamąją angą.	Dažnai kiša ką nors į savo vaginą ar išeinamąją angą. Bando įkišti ką nors į kitų vaikų genitalijas / išeinamąją angą.	Panaudodamas prievartą ir jėgą, bando įkišti ką nors į kitų vaikų genitalijas / išeinamąją angą. Pažeidžia savo ar kitų genitalijas / išeinamąją angą.
Domisi gyvūnų dauginimusi.	Liečia gyvūnų genitalijas.	Seksualinis elgesys su gyvūnais.

DARBUOTOJO POKALBIO SU VAIKU, GALIMAI PATYRUSIU SMURTĄ ARTIMOJE APLINKOJE, YPATUMAI

Darbuotojas, įtaręs ar pastebėjęs galimo smurto prieš vaiką požymius vaiko kūne, elgesyje, emocijose ar vaiko atstovų pagal įstatymą bendravime su vaiku, turėtų susirūpinti ir pasidomėti, kas jam nutiko. Kalbėdamas su vaiku darbuotojas turėtų atkreipti dėmesį į kai kurias pokalbio ypatybes:

- ✓ sudaryti kiek įmanoma saugesnes ir patogesnes pokalbiui sąlygas (pvz., vienam grupėje), kad vaiko nerimas sumažėtų;
- ✓ atsisėsti šalia vaiko arba jam patogiu atstumu viename akių lygyje (nerekomenduojama sėdėti už stalo vienas priešais kitą);
- ✓ klausti vaiko, kas jam nutiko, užduodant atvirus klausimus (pvz., „Šiandien pastebėjau mėlynės ant tavo rankos riešo. Kas tau atsitiko?“ Neklausti: „Ar čia tam tikras asmuo tau mėlynės padarė?“);
- ✓ ramiai išklausyti vaiką, nepertraukinėti, leisti pasakyti, kiek vaikas nori / gali; neprarasti savitvartos: matydamas, kad suaugusysis, kuriam vaikas atsiskleidė, išsigando, supyko ar pasibaisėjo, gali išgąsdinti vaiką, jis gali daugiau nebepasakoti arba atsiimti savo žodžius;
- ✓ tikėti vaiku: jei vaikas prabilo apie smurtą, jis parodė pasitikėjimą suaugusiuoju. Jei vaikas išgirs abejonę, ar jis sako tiesą, daugiau gali nieko nebesakyti, ir smurtas gali tęstis toliau;
- ✓ nuraminti vaiką, palaikyti jį: vaikui atskleisti smurtą veikiausiai reikėjo sukaupti daug drąsos. Svarbu jam perteikti žinią, kad jis gerai pasielgė kreipdamasis pagalbos (pvz., „gerai, kad tu man pasakei apie tai“, „man gaila, kad tau taip atsitiko“);
- ✓ nekaltinti, nesmerkti, nekritikuoti vaiko: svarbu yra vaikui perduoti vienareikšmišką žinią, kad jis nėra kaltas dėl patirto smurto, už tai yra atsakingas suaugęs žmogus, kuris elgėsi neleistinai;
- ✓ skatinti vaiką pasidalinti savo išgyvenimais, jausmais: tikėtina, kad vaikas patiria daug įvairių jausmų ir išgyvenimų: baimę būti kaltinamu, baimę dėl smurtautojo keršto, gėdą, kaltę ir kita, kurie jį slegia;
- ✓ klausiant, kalbant vartoti suprantamus vaikui žodžius, sąvokas, atitinkančias vaiko amžių, pažintinius gebėjimus ir supratimą, specialiuosius ugdymosi poreikius;
- ✓ suprasti, kad vaikas gali būti emociškai prisirišęs prie smurtavusio prieš jį asmens (pvz., jei vaiką seksualiai tvirkino tam tikras asmuo, vaikas gali išgyventi labai prieštaringus jausmus – meilę smurtautojui ir neapykantą jam už padarytą skriaudą), vengti jį kaltinančių, vertinančių ar nukreipiančių klausimų, teiginių;
- ✓ patvirtinti vaikui, kad jis gerai padarė pasisakęs apie patiriamą smurtą;
- ✓ pokalbio metu patikinti vaiką, kad smurtas prieš jį – ne jo kaltė, o smurtavusiojo atsakomybė;
- ✓ klausytis vaiko ir sąžiningai atsakyti į jam kylančius klausimus: vaiką gali kankinti nežinia dėl ateities, smurto atskleidimo pasekmių. Svarbu patikinti vaiką, kad bus stengiamasi užtikrinti jo saugumą, tačiau nežadėti to, ko nėra galimybės išpildyti (pvz., nereiktų vaikui sakyti „Tavo mama nenusimins“);
- ✓ paaiškinti vaikui (atsižvelgiant į vaiko amžių ir supratimą), kas vyks po to, kai jis pasisakė, kokių veiksmų imsis darbuotojas vaikui apsaugoti;
- ✓ būti prieinamu vaikui, nepalikti jo vieno su savo problema, mintimis ir jausmais.

Rekomenduojama vaiko papasakotas smurtinės situacijos detales užrašyti kaip įmanoma tiksliau, cituojant vaiko kalbą: kada prasidėjo smurtas, kas tai darė, kas apie tai žino / žinojo, kam vaikas yra dar pasakojęs ar (ir) kodėl nepasakojo, kokie, vaiko supratimu, buvo smurtautojo motyvai, kaip vaikas jautėsi po smurtinio įvykio. Darbuotojas turėtų įvertinti, kiek vaiko pasakojimas galimai realistiškas, ar vaiko nurodomos aplinkybės, faktai atitinka sužalojimų turinį, sunkumą (pvz., ant vaiko rankos matoma suaugusio asmens plaštakos dydžio mėlynė, o vaikas sako, kad jam per ranką sudavė penkiametis brolis). Svarstyti apie vaiko patiriamą smurtą galima, kai vaiko sužalojimai yra neįprasti, jo pasakojimas atrodo neįtikinamas. Svarbu prisiminti, kad smurtą patyrę vaikai dažnai neprisipažįsta, kas ir kaip prieš juos smurtavo, dėl įvairių priežasčių: galvoja (ar yra įtikinti), kad yra patys kalti dėl tokio elgesio su jais; nori būti ištikimi savo smurtautojui; bijo smurto atskleidimo pasekmių ar pan.

Kalbantis su vaiku neleistina:

- ✓ žadėti tai, ko nebus galimybės ištesėti, pvz., „tau daugiau nieko blogo neatsitiks“;
- ✓ versti vaiką detaliai pasakoti apie patirtą smurtą. Svarbu leisti jam kalbėti tiek, kiek jam norisi;
- ✓ vertinti ir klausinėti vaiką apie jo jausmus smurtautojui;
- ✓ klausti vaiko, kodėl jis anksčiau nepasakė / nesipriešino smurtui; tai vaikui gali sustiprinti kaltės jausmą; jei yra žinoma, kas yra smurtautojas, leisti jam susitikti su vaiku; šiuos klausimus turi spręsti policija ir (ar) Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritoriniai skyriai;
- ✓ leisti vaikui atsiskleisti prie kitų vaikų. Reikia saugoti ir gerbti jo privatumą, neatskleisti ir neaptarinėti informacijos su įvykiu nesusijusiems asmenims.

SVARBU: darbuotojo įtarimai dėl vaiko galimai patiriamo smurto nėra įrodymai. Įrodymų rinkimas – teisėsaugos specialistų kompetencija.

Skubia vaiko apsauga būtina pasirūpinti, kai:

- ✓ kyla akivaizdus pavojus vaiko fizinei, psichinei sveikatai;
 - ✓ nėra maisto, vaikas badauja;
 - ✓ nesaugu dėl higienos stokos (pvz.: tikimybė infekcijoms, nes nėra geriamo vandens ir pan.);
 - ✓ dėl psichikos sveikatos sutrikimų paūmėjimų vaiko atstovai pagal įstatymą nėra pajėgūs pasirūpinti vaiko fiziniais, psichologiniais, socialiniais poreikiais;
 - ✓ yra tikimybė, kad vaiko atstovai pagal įstatymą, vartojantys psichoaktyvias medžiagas (alkoholį, narkotikus) ir apsivaigę nuo jų, artimiausiu metu nesiliaus to daryti.
-